

Hannu Niemelä

Miten syntyi ehdotus metsien kestävän hoidon ja käytön sertifiointijärjestelmäksi?

Tämän kirjoituksen tarkoituksena on kertoa, minäkalaisen prosessin tuloksena ehdotus metsäsertifiointijärjestelmäksi ja sen kriteeristöksi syntyi. Tiivistetty taustatieto prosessista voi auttaa asiasta kiinnostuneita järjestelmää ja sen kriteeristöä arvioitaessa. Päähuomio tässä kirjoituksessa on itse kriteereissä. Järjestelmän tavoitteita, rakenteita, yhteensopivuutta erilaisiin kansainvälisiin sertifiointijärjestelmiin ja käytännön soveltamista ei tässä kirjoituksessa juurikaan käsitellä. Kirjoittaja toimi standardityöryhmän sihteerinä yhdessä Jukka-Pekka Jäppisen (Suomen ympäristökeskus) kanssa sekä oli samanaikaisesti työskennelleen metsäsertifiointitoimikunnan työvaliokunnan jäsen.

Tausta

Standardityöryhmän ehdotus ei ole missään tapauksessa yleisestä kehityksestä erillinen tapahtuma Suomen metsätaloudessa ja metsä- ja ympäristöpolitiikassa. Päin vastoin se on viimeisin osa prosessia, johon ovat kuuluneet mm: Rio/UNCSED:n periaatteet, Helsinki-prosessi, metsätalouden ympäristöohjelma, Suomen kansalliset kestävän metsätalouden kriteerit, metsä- ja luonnonsuojelulakien muutokset ja ympäristöjohtamisjärjestelmien soveltaminen metsätalouteen. Edellä mainitut prosessit olivat taustaa sille sopimukselle, jonka standardityöryhmä sai aikaan huhtikuussa. Vetoapua prosessille toivat muiden metsäteollisuustuotteiden viennistä

riippuvaisten maiden, kuten Ruotsin ja Kanadan, omat sertifiointialoitteet sekä eräiden asiakasryhmien odotukset saada sertifioituja tuotteita markkinoille. Ennen standardityöryhmän perustamista oli jo käynnistynyt MMM:n ja YM:n yhteinen metsäsertifiointitoimikunnan työ, jota veti ministeri Kalevi Hemilä. Toimikunnan työvaliokuntaa veti professori Heikki Juslin.

Standardityöryhmän työn kulku

Metsäsertifiointiin standardityöryhmän työ käynnistyi MTK:n, WWF:n, Suomen luonnonsuojeluliiton ja Metsäteollisuus ry:n yhteisestä aloitteesta 20.6.1996. Standardityöryhmä syntyi eri tahojen ja järjestöjen vapaaehtoisen osallistumisen pohjalta, siihen ei kuulunut suoranaisesti julkisen hallinnon ja tutkimuksen edustajia. Standardityöryhmän puheenjohtaja Juhani Viitala osallistui työhön kutsuttuna yksityishenkilönä eikä virallisena MMM:n edustajana. Sertifiointitoimikunnan koostumus oli painottunut taas juuri toisin päin, tosin luonnonsuojeluliitto ja WWF tulivat mukaan toimikunnan työhön sen loppuvaiheessa. Standardityöryhmään kuului, sihteerit mukaanlukien, yhteensä 29 eri tahoja. Standardityöryhmällä oli tieteelliset asiantuntijatahot, joihin kuuluivat kaikki keskeiset tutkimuslaitokset ja yliopistot. Heitä informoitiin työryhmän työn edistymisestä ja työn loppuvaiheessa järjestettiin yhteinen kokous asiantuntijoiden kuulemiseksi.

Standardityöryhmä tiedotti edistymisestään noin 1–2 kuukauden välein, mutta työstettävän ehdotuksen luonteen vuoksi ei osatuloksia oikeastaan ollut. Ehdotus oli valmis vasta, kun sen viimeinenkin asia oli sovittu. Tältä osin prosessi oli täysin toisenlainen kuin Ruotsin FSC-ryhmän toiminta. Koko standardityöryhmä kokoontui 10 kertaa ja yhdeksän jäsenen ja puheenjohtajan sekä sihteerien muodostama työvaliokunta 23 kertaa. Lisäksi eri tahot palaveroivat taustaryhmissään todennäköisesti vähintään yhtä paljon kuin työryhmien varsinaisissa kokouksissa.

Metsäsertifiointitoimikunnan ja standardityöryhmän kesken oli selkeä työnjako. Toimikunta teki laajan selvitystyön metsäsertifioinnista koskien kansainvälistä tilannetta, eri tahojen tavoitteita ja suhtautumista, selvitti järjestelmien soveltamista ja teki ehdotukset Suomen strategiaksi metsäsertifioinnissa. Standardityöryhmän tehtävänä oli sopia järjestelmän kriteeristöä sekä järjestelmän yksityiskohdaisemmasta rakenteesta ja soveltamisesta.

Prosesseina ja tuloksien sitovuuden suhteen em. ryhmät olivat varsin erilaisia. Toimikunta teki selvitystyötä ja ehdotukset lähinnä valtion hallinnon suuntaan. Standardityöryhmä teki sopimusluonteisen ehdotuksen, jonka kriteeristö on voimassa viisi vuotta ja jota voidaan sen jälkeen muuttaa konsensusperiaatteella. Ottaen huomioon ehdotuksen ja sen kriteereiden tekoon liittyneet vaikeudet on todennäköistä, että osapuolet eivät halua avata ehdotusta uudelleen lähiaikoina. Periaatteessa sekin on tietysti mahdollista, mutta on huomattava, että ehdotus on monista eri kompromisseista koostuva kokonaisuus. Kun eri osapuolet ovat hyväksyneet ehdotuksen, he ovat nimenomaan hyväksyneet sen kokonaisuutena, jonka mahdolliset hyvät puolet ovat tärkeämmät kuin mahdolliset puutteet. Ehdotus sisälsi siis enemmän yhdistäviä kuin erottavia tekijöitä. Järjestelmän soveltamiseen liittyvässä jatko-työssä ja testauksessa voidaan konsensusperiaatteella puuttua ainoastaan sellaisiin ehdotukseen mahdollisesti jääneisiin teknisiin virheisiin, joiden korjaaminen on käytännön soveltamisen kannalta välttämätöntä.

Standardityöryhmän osapuolet ovat myös sitoutuneet edistämään sertifiointijärjestelmän käytäntöön soveltamista ja järjestelmän tarkistamiseen sekä kehittämiseen myöhempien tutkimustietojen

pohjalta. Standardityöryhmä teki myös ehdotukset järjestelmän kehittämisen jatkotoimenpiteiksi ja testaamiseksi.

Kriteerit

Kriteeristön luomisessa olivat pohjana mm. Suomen kansalliset kestävä metsätalouden kriteerit, eri tahojen metsän- ja luonnonhoitosuositukset ja ohjeet sekä Pirkanmaan projektin kokemukset. Kaiken kaikkiaan työryhmässä oli esillä erilaisia ”kriteeriahioita” lähes 100. Kriteerien valinnassa tärkeimpiä kysymyksiä olivat kriteerin arvo metsien hoidon ja käytön kestävyuden kannalta ja kriteerin tekninen sopivuus ja todennettavuus käytännön metsätaloudessa. Lähtökohtana oli, että kaikkien kriteereiden tulee olla mitattavia tai muuten yksiselitteisesti todennettavissa. Kriteerien arvioinnissa käytettiin pohjana ja eräänlaisena työvälineenä kuutta yleiseurooppalaista kestävä metsätalouden pääkriteeriä ja kriteeriahioiden soveltamista eri aluetasolle (tila, mhy-alue ja metsäkeskuksen alue). Kriteerilista hahmottui jo helmikuussa varsin pitkälle, mutta sai lopullisen muotonsa vasta viimeisten päivien kokouksissa.

Suomen metsä- ja luonnonsuojelulait sekä muikin lainsäädäntö on hyvin pitkälle kehittyntä. Näin ollen se muodostaa jo sellaisenaan merkittävän osan sertifiointijärjestelmästä, koska kaikissa kansainvälisissä sertifiointijärjestelmissä (FSC, ISO ja EMAS) on lähtökohtana kansallisen lainsäädännön noudattaminen. Periaatteet tai suositukset, jotka ovat metsätalouden kestävyuden kannalta tärkeitä, mutta joiden mittaaminen ei ole yksiselitteistä on mainittu järjestelmän lähtökohdissa olevissa metsänhoidon periaatteissa ja suosituksissa. Nämä periaatteet ovat siinä mielessä osa sertifiointijärjestelmää, että ne kriteerien ohella tosiasiallisesti ohjaavat Suomen metsien hoitoa ja käyttöä.

Kriteereiden muotoilulla ja järjestelmän soveltamisen aluetasolla on selvä yhteys. Pienmetsätalouden oloissa tilakohtainen sertifiointijärjestelmä ei ole kovin tehokas ja on laajan käytäntöön soveltamisen kannalta vaikea. Yksi peruskysymys prosessissa olikin aluetasolla sovellettavan järjestelmän aikaansaaminen.

Yksittäisten kriteereiden määrittämisessä esille

Taulukko 1. Arvio sertifiointijärjestelmän lähtökohtien sekä Suomen lainsäädännön yhteyksistä FSC:n periaatteisiin.

	FSC:n periaatteet								
	1 Lainsäädäntö ja FSC:n periaatteet	2 Käyttö ja omistusoikeudet sekä velvollisuudet	3 Alkuperäiskansojen oikeudet	4 Yhteisön sosiaaliset suhteet ja työntekijöiden oikeudet	5 Metsien hyödyntäminen	6 Ympäristövaikutukset	7 Metsäsuunnitelma	8 Seuranta ja arviointi	9 Luontaisten metsien säilyttäminen
Metsäsertifiointin standardiryhmän ehdotuksen lähtökohdat									
Suomi sitoutunut UNCED:n päätöksiin	●		●	●	●	●	●	●	●
Suomi sitoutunut yleiseurooppalaisiin kestävän metsätalouden kriteereihin (Helsinki-prosessi)	●		●	●	●	●	●	●	●
Suomessa on hyväksytty kansalliset indikaattorit (160 kpl) kestävän metsätalouden seurantaan	●		●	●	●	●	●	●	●
MMM ja YM ovat vahvistaneet metsätalouden ympäristöohjelman, jonka toteutumista seurataan vuosittain	●		●		●	●	●	●	●
Metsien luonnonsuojelullisesti arvokkaimmat piirteet säilyttävä suojelualueverkko, josta metsä- ja kitumaata on noin 1,5 milj.ha						●			●
Virastojen tai laitosten päätöksillä tai kaavoituksella on suojeltu tai rajoitetussa käytössä metsä- ja kitumaata noin 1,2 milj.ha						●			●
Luonto- ja ympäristöarvot huomioon ottavat metsien hoidon periaatteet ja suositukset	●			●	●	●	●		●
Koko maan kattavat metsien tilan inventointi- ja seurantajärjestelmät					●	●		●	
Keskeisin metsätaloutta ja ympäristönsuojelua koskeva lainsäädäntö									
Edistää taloudellisesti, ekologisesti, sosiaalisesti ja kulttuurisesti kestävä metsätaloutta	●		●	●	●	●			●
Turvaa metsävarojen säilymistä ja velvoittaa perustamaan hakatun metsän tilalle uuden metsän	●				●	●			●
Edistää metsäluonnon monimuotoisuutta	●					●			●
Velvoittaa metsien kestävän hoidon ja käytön alueelliseen suunnitteluun ja edistää tilakohtaista suunnittelua	●		●	●	●	●	●	●	●
Tähtää luontotyyppien ja luonnonvaraisten eläinten suotuisan suojelutason saavuttamiseen	●					●	●	●	
Kieltää erityisesti suojeltavaksi määriteltyjen lajien tärkeiden esiintymispaikkojen heikentämisen	●					●	●	●	
Estää metsärajan alenemista rajoittamalla hakkuita Pohjois-Suomessa	●				●	●			●
Velvoittaa kulttuurisesti arvokkaiden luonnonmuistomerkkien säilyttämiseen	●		●	●					
Määrittelee maan hallinta- ja käyttöoikeudet sekä niiden dokumentoinnin	●	●							

Taulukko 1 jatkuu.

	FSC:n periaatteet								
	1 Lainsäädäntö ja FSC:n periaatteet	2 Käyttö ja omistusoikeudet sekä velvollisuudet	3 Alkuperäiskansojen oikeudet	4 Yhteisön sosiaaliset suhteet ja työntekijöiden oikeudet	5 Metsien hyödyntäminen	6 Ympäristövaikutukset	7 Metsäsuunnitelma	8 Seuranta ja arviointi	9 Luontaisten metsien säilyttäminen
Turvaa kulttuurihistoriallisesti arvokkaiden muinaismuistokohteiden säilymisen	●		●	●					
Turvaa saamelaisille oikeudet harjoittaa luontaiselinkeinoja, kuten poronhoitoa, sekä hyödyntää saamelaisalueen luonnonvaroja perinteiseen kulttuuriin kuuluvilla tavoilla	●		●		●				
Turvaa metsätyöntekijöiden sosiaaliset oikeudet ja edistää työsuojelua	●			●					
Turvaa suomalaisten ja ulkomaalaisten oikeuden liikkua vapaasti metsissä sekä mm. marjastaa ja sienestää	●			●	●				
Antaa mahdollisuuden suunnitella, rakentaa ja ylläpitää ulkoilureittejä	●			●					
Yhteensä	19	1	9	11	12	15	8	8	12

tulevat kysymykset voidaan ryhmitellä seuraavasti:

- 1) Mitä asiaa halutaan mitata?
- 2) Kuinka mittari tulee muotoilla, jotta se mittaa oikeaa asiaa?
- 3) Millä aluetasolla mittari on järkevä?
- 3) Mihin suuntaan asiaa halutaan muuttaa? (Onko luotettavaa tietoa nykytilanteesta?)
- 4) Kuinka paljon? / Mikä on kriteerin täyttymisen raja-arvo?

Kriteereiden määrittäminen ja sopiminen oli ehdottomasti prosessin vaativin kohta. Ilman Suomessa aiemmin tehdyn kriteerityön antamaa pohjaa se tuskin olisi onnistunutkaan. Varsinkin listassa olevan viimeisen kysymyksen – kuinka paljon? – kohdalla useissa kohdissa voi vain todeta, että asiasta ei ole luotettavaa tutkimustietoa. Tällöin on

tydyttävä johonkin vaatimattomampaan ratkaisuun eli

- a) tehdään olemassa olevan tiedon pohjalta ”sivistynyt” arvaus tai
- b) määritellään suunta, joka katsotaan oikeaksi, mutta ei määritellä raja-arvoja tai
- c) ei oteta asiaa kriteeriksi (ainakaan tällä kertaa).

Koska Suomen metsätalous on yleensä ottaen hyvin pitkälle kehittynyt, on kriteeristössä myös näihin olosuhteisiin soveltuvia yleisempiä asioita, kuten alueellinen tavoiteohjelma, metsänhoitosuositukset sekä eräät metsien tilan seurantatiedot ja -järjestelmät. Oikein käytettynä nämä ovat erittäin tehokkaita välineitä metsätalouden kehittämisessä. Ne ovat myös niitä asioita, jotka useimmista muista maista yleensä puuttuvat.

Muutamat metsätalouden tahot ovat pitäneet eh-

Taulukko 2. Arvio sertifiointijärjestelmän kriteerien yhteyksistä FSC:n periaatteisiin.

Sertifiointijärjestelmän kriteerit	FSC:n periaatteet								
	1 Lainsäädäntö ja FSC:n periaatteet	2 Käyttö ja omistusoikeudet sekä velvollisuudet	3 Alkuperäiskansojen oikeudet	4 Yhteisön sosiaaliset suhteet ja työntekijöiden oikeudet	5 Metsien hyödyntäminen	6 Ympäristövaikutukset	7 Metsäsuunnitelma	8 Seuranta ja arviointi	9 Luontaisten metsien säilyttäminen
1 Kestävän metsätalouden tavoiteohjelma	●		●	●	●	●	●	●	●
2 Metsänhoitosuositukset	●			●	●	●	●		●
3 Metsäsuunnittelun kattavuus	●		●	●	●	●	●		
4 Kiireellisten taimikonhoitotoiden toteuttaminen				●	●				
5 Ensiharvennusten edistäminen				●	●				
6 Juurikäävän biologisen torjunnan lisääminen					●	●			
7 Puuston poistuma on pienempi kuin puuston kasvu					●		●		
8 Metsän uudistamisesta huolehtiminen					●	●		●	●
9 Kulutuksen lisääminen						●			
10 Arvokkaiden elinympäristöjen säilyttäminen						●		●	
11 Iäkkäiden metsien vähimmäisosuus					●	●		●	●
12 Puunkorjuuvaurioiden ja tuhojen seuranta					●			●	
13 Metsäluonnon hoidon seuranta						●		●	
14 Henkilöstön täydennyskoulutus				●	●	●			
15 Riittävät ohjeet työntekijöille				●	●	●			
16 Metsänomistajien koulutus ja neuvonta				●	●	●			
17 Lakisäätteisten velvoitteiden noudattaminen	●			●					
18 Erityiskohteiden merkitseminen metsäsuunnitelmiin			●			●	●		
19 Suojelukohteiden suojeluarvoa ei vaaranneta						●			
20 Uhanalaisten lajien tunnetut elinpaikat turvataan						●			
21 Säästöpuustoa jätetään uudistusalaille						●			
22 Metsänviljelyssä käytetään kotimaisia puulajeja						●			●
23 Metsätiestön yleissuunnitelma			●		●	●			
24 Metsätiesuunnitelmissa ympäristöselvitys						●			
25 Uudisojituksia ei tehdä						●			
26 Kunnostusojituskohteiden kriteerit						●			
27 Ojituksissa vesiensuojelusuunnitelma					●	●			
28 Vesistöjen ja pienvesien suojavyöhykkeet					●	●			
29 Maanmuokkauksen kriteerit					●	●			
30 Puunkorjuuvaurioiden välttäminen					●				
31 Torjunta-aineiden käytön rajoitukset				●		●			
32 Lannoitteiden käytön rajoitukset						●			
33 Vastuullisen jokamiehen oikeudet turvattu		●	●	●					
34 Muinaismuistokohteiden säilyttäminen			●	●					
35 Arvokkaiden maisemakokonaisuuksien säilyttäminen				●					
36 Saamelaisten luontaiselinkeinojen ja kulttuurin edellytysten turvaaminen			●		●				
37 Porotalouden- ja metsätalouden yhteensovittaminen			●		●				
Yhteensä	4	1	8	13	20	26	5	7	5

dotusta liian ”vihreänä”. Kriteerien lukumäärällä mitattuna metsäluonnon hoidon ja monimuotoisuuden säilymisen kriteereillä onkin painoa jonkin verran enemmän kuin esimerkiksi tuotantokriteereillä. Kriteeristöä arvioitaessa tulee kuitenkin huomata, että myös puuntuotannon keskeisten ongelmien, metsänuudistamistöiden, taimikonhoidon ja ensiharvennusten toteuttamisen, korjaamiseen tähtäävät kriteerit ovat mukana.

Koko järjestelmän ja kriteereiden tehtävä on viedä metsätaloutta kestävämpään suuntaan. Vaikka kriteereiden muuttaminen onkin nyt melko mahdollista, ne ovat voimassa vain määräajan. Sovittu viiden vuoden aika on metsätaloudessa käytännön toiminnan muuttamisen kannalta melko lyhyt. Uusien, merkittävien tutkimustulosten saamisen kannalta viisi vuotta lienee melko sopiva aika.

Standardityöryhmällä oli eri kanavien kautta tiivis yhteys Ruotsin FSC-ryhmään sekä metsänomistajien järjestöjen ja metsäteollisuuden yhteiseen pohjoismaiseen sertifiointiprojektiin. Työryhmä tapasi helmikuussa myös FSC:n toimitusjohtajan Timothy Synnottin sekä oli työryhmässä olleen FSC:n yhteishenkilön välityksellä yhteydessä FSC:hen.

Arvioita järjestelmästä

Kun järjestelmän tekemistä noin vuosi sitten aloitettiin keskeisiä ongelma-alueita olivat pienmetsätalouteen sopivan järjestelmän luominen, kytkentä kansainvälisiin sertifiointijärjestelmiin, järjestelmän kustannustehokkuus ja metsällisten kriteereiden

sekä tuotemerkinnän sääntöjen luominen. Nyt tehty ehdotus on ratkaissut eri osapuolia tyydyttävällä tavalla useimmat edellä olevista ongelmista. Jäljellä ovat vielä mm. osittain kytkennät kansainvälisiin sertifiointijärjestelmiin ja tuotemerkinnän sääntöt.

Työryhmä työskenteli suomalaiskansallisella, perinpohjaisella tavalla tavoitteenaan luoda järjestelmä, joka todella on käytäntöön sovellettavissa. Tiedottamiseen ja asian markkinoimiseen prosessin kestäessä ei ollut suuria mahdollisuuksiakaan. Ehdotuksen nyt valmistuttua tähän puoleen tulee kiinnittää paljon enemmän huomiota. Kriteereiden tasosta keskustellaan Suomen lisäksi myös kansainvälisellä tasolla. Tulleen kritiikin alkulähteet ovat toistaiseksi olleet kokonaan kotimaista alkuperää. Toisaalta eräät pienmetsätalousvaltaiset maat ovat olleet hyvin kiinnostuneita Suomen järjestelmästä. Tähän mennessä tehtyihin (mukaan lukien Ruotsin keskeneräiseksi jäänyt ehdotus) kriteeristöihin nähden Suomessa tehty ehdotus on mielestäni hyvin vaativa, mutta kuitenkin realistinen. Yksityiskohdista voidaan aina olla toki eri mieltä, mutta mikäli ehdotuksen tasoinen metsätalous ei tällä hetkellä täyttäisi kansainvälisiä sertifiointivaatimuksia, voidaan hyvin kysyä onko metsien sertifiointilla lainkaan tulevaisuutta?

■ Hannu Niemelä on Metsätalouden kehittämiskeskus Tapion laatuja järjestelmäpäällikkö.